

OLIY TA'LIM TIZIMIDA TALABA-QIZLARNI IJTIMOIIY QO'LLAB- QUVVATLASH VA OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASH: GENDER TENGLIK, MILLIY TAJRIBA VA XALQARO HAMKORLIK IMKONIYATLARI

Abduhakimov Anvar Shaydullo o'g'li¹, Raimova Dilshoda Ulug'bek qizi²

¹"Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" Milliy tadqiqot universiteti. Yurisprudensiya 2-bosqich talabasi;

²"Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" Milliy tadqiqot universiteti. Filologiya va tillarni o'qitish: ingliz tili 2- bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17614165>

Annotatsiya: Mazkur maqolada oliy ta'lim tizimida talaba-qizlarni ijtimoiy qo'llab quvvatlash, ularni zamonaviy jamiyat hayotiga, xususan, oilaviy hayotga tayyorlash masalalari keng yoritiladi. Gender tenglikni ta'minlash, milliy qadriyatlar va zamonaviy yondashuvlarni uyg'unlashtirish, shuningdek, xalqaro hamkorlik imkoniyatlaridan samarali foydalanish yo'llari tahlil qilinadi. Talaba qizlarning ijtimoiy faolligini oshirish, psixologik qo'llab-quvvatlash hamda ta'lim muassasalarida gender muhitni shakllantirishga doir taklif beriladi. Maqola O'zbekiston oliy ta'limdagi islohotlar va xorijiy tajribani solishtirgan holda, gender siyosatning samarali amalga oshirilishiga xizmat qiluvchi tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: talaba-qizlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, zamonaviy jamiyat, oilaviy hayotga tayyorlash, xalqaro hamkorlik imkoniyatlari, gender tenglikni ta'minlash, psixologik qo'llab-quvvatlash.

Kirish. Bugungi globallashuv va raqobat kuchaygan davrda oliy ta'lim tizimi nafaqat ilmiy salohiyatni oshirish, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, talaba-qizlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, ularni oilaviy hayotga tayyorlash va gender tenglikni ta'minlash masalalari jamiyatning barqaror rivojlanishida beqiyos ahamiyatga ega. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ayollar oliy ta'lim tizimida faol ishtirok etayotgan bo'lsalar-da, ularning kasbiy rivojlanish, rahbarlik lavozimlariga chiqish va o'z salohiyatini to'liq namoyon etish imkoniyatlari erkaklarnikiga nisbatan cheklangan. Masalan, British Council tomonidan e'lon qilingan "Gender Equality in Higher Education: Maximising Impacts" hisobotida ayollar oliy ta'limga kirishda yutuqlarga erishayotgan bo'lsalar-da, ularning rahbarlik va ilmiy faoliyatdagi ishtiroki pastligicha qolayotgani qayd etilgan [1].

Shuningdek, arxiv.org platformasida chop etilgan ilmiy maqolada ayollar o'zlashtirish ko'rsatkichlari bo'yicha erkaklardan kam bo'lmisligi, biroq o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonch (self-efficacy) pastligi tufayli faoliyatda sustlik kuzatilishi aniqlangan [2]. Bu holat shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonida nafaqat akademik natija, balki psixologik tayyorgarlik va ijtimoiy motivatsiyani ham shakllantirish zarur. Yana bir xalqaro tadqiqot — Frontiers in Education (2024) jurnalida chop etilgan maqolada ayollar oliy ta'limda ko'proq qatnashayotganiga qaramay, ijtimoiy stereotiplar va madaniy bosimlar ularning yetakchilik imkoniyatlarini cheklayotgani ta'kidlangan [3]. Shu bois gender tenglikni ta'lim tizimida

ta'minlash nafaqat ijtimoiy adolat, balki iqtisodiy taraqqiyot va inson kapitalini rivojlantirish omili sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston misolida so'nggi yillarda bu yo'nalishda sezilarli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, Prezidentning 2022-yil 7-martdagi “Ayollarni qo'llab-quvvatlash va ularning jamiyatdagi faolligini oshirish to'g'risida”gi farmoni asosida ta'lim tizimida talaba-qizlar uchun qo'shimcha grant, stipendiya, psixologik maslahat markazlari va mentorlik dasturlari tashkil etilgan. Biroq amaliyotda bu jarayonlar hali to'liq samarali ishlamayapti — ayniqsa, talaba-qizlarning oilaviy hayotga tayyorlanish, ijtimoiy faollik va shaxsiy rivojlanish masalalarida kompleks yondashuv zarur. Menimcha, bu boradagi muhim masala

— ta'limni faqat nazariy bilim berish jarayoni sifatida emas, balki hayotga tayyorgarlik maktabi sifatida ko'rishdir. Talaba-qizlar nafaqat mutaxassis sifatida, balki ijtimoiy faol, mas'uliyatli va mustaqil shaxs sifatida shakllanishi kerak. Ularni oilaviy hayotga tayyorlash — bu nafaqat ma'naviy qadriyatlarni singdirish, balki iqtisodiy savodxonlik, huquqiy ong, psixologik barqarorlik va kommunikativ madaniyatni shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Xalqaro tajribalar ham buni tasdiqlaydi. Masalan, Irlandiya oliy ta'lim kengashi (HEA) universitetlarda ayollar uchun yetakchilik dasturlari, grantlar va mentoring tizimini yo'lga qo'ygan [4], AQSh va Kanada universitetlarida esa “well-being programs” orqali talaba-qizlarning psixologik holatini qo'llab-quvvatlash va oilaviy hayotga tayyorlash yo'lga qo'yilgan [5]. Shu bois mazkur maqola aynan shu ehtiyojdan kelib chiqadi. Unda oliy ta'lim tizimida talaba-qizlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash, gender tenglikni ta'minlash, milliy tajriba va xalqaro hamkorlik imkoniyatlarini uyg'unlashtirish masalalari tahlil qilinadi. Maqolada nafaqat mavjud muammolar, balki ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ham ishlab chiqiladi.

Umuman olganda, talaba-qizlarni ijtimoiy va psixologik jihatdan qo'llab-quvvatlash, ularni oilaviy hayotga tayyorlash nafaqat ta'lim siyosatining bir qismi, balki jamiyatda gender adolatini, barqarorlikni va insoniy qadriyatlarni mustahkamlovchi strategik yo'nalishdir. Shu sababli bu mavzu milliy va xalqaro miqyosda ham dolzarb ilmiy muhokama maydoniga aylanmoqda.

Asosiy qism. Gender tenglikning nazariy asoslari va oliy ta'limdagi roli.

Gender tenglik bugungi kunda ijtimoiy taraqqiyot va barqaror rivojlanishning ajralmas qismi sifatida e'tirof etilmoqda. “Gender” tushunchasi dastlab XX asrning ikkinchi yarmida sotsiologiya va psixologiya fanlariga kirib kelgan bo'lib, u biologik jinsdan farqli ravishda, jamiyat tomonidan erkak va ayollarga nisbatan shakllantirilgan ijtimoiy rollar, stereotiplar va kutilmalar tizimini anglatadi [6].

BMT tomonidan 1948-yilda qabul qilingan Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi, shuningdek, 1979-yilda tasdiqlangan CEDAW (Ayollarni kamsitishga qarshi konvensiya) gender tenglikni xalqaro huquqiy asos sifatida mustahkamlab berdi [7]. Ushbu hujjatlar asosida har bir davlat ayollar va erkaklar uchun teng imkoniyat yaratish, ta'lim, mehnat, siyosiy hayotda ularning teng ishtirokini ta'minlash majburiyatini olgan. Oliy ta'lim tizimida gender tenglikning ahamiyati shundaki, u nafaqat ta'lim olishdagi teng imkoniyatni ta'minlaydi, balki talabalarning ijtimoiy-psixologik rivojlanishi, o'z-o'ziga ishonchini oshiradi va jamiyatda tenglik madaniyatini shakllantiradi. Jahon Banking (2023) ma'lumotlariga ko'ra, ayollarning ta'limga kengroq jalb etilishi mamlakat YaIM o'sish sur'atini o'rtacha 1,5–2 foizga oshiradi [8]. Bu esa gender tenglikning iqtisodiy foydasi ham bevosita isbotidir.

Ko'plab tadqiqotlarda qayd etilishicha, ayollarni ta'lim orqali qo'llab-quvvatlash ularning oilaviy hayotdagi barqarorligi, farzand tarbiyasida ongli yondashuvi va jamiyatda

faolligini oshiradi. OECD (2022) hisobotida ayollarning oliy ta'lim darajasi yuqori bo'lgan davlatlarda bolalar o'limi darajasi past, farovonlik indeksi esa yuqoriligi ta'kidlangan [9]. Shuningdek, gender tenglikni ta'lim muassasalarida samarali ta'minlash uchun ijtimoiy-madaniy stereotiplarni yengish, o'quv dasturlariga gender yondashuvni kiritish va ta'lim jarayonida tenglik madaniyatini shakllantirish zarur. Masalan, British Council (2023) ma'lumotlariga ko'ra, universitetlarda ayollar uchun mentorlik, liderlik kurslari, va psixologik qo'llab-quvvatlash markazlari mavjud bo'lgan taqdirda, ayol talabalarning o'ziga ishonch darajasi 37 foizga oshgan [10].

Menimcha, gender tenglikni ta'limda mustahkamlash — bu faqat ayollarning huquqini himoya qilish emas, balki jamiyatdagi imkoniyatlar adolatini ta'minlashdir. Oliy ta'lim muassasalari bu borada nafaqat bilim beruvchi, balki tenglik va hurmat qadriyatlarini singdiruvchi ijtimoiy institut sifatida harakat qilishi kerak. Har bir talaba, ayniqsa qizlar, o'z orzularini erkin amalga oshira oladigan, qo'llab-quvvatlovchi muhitda bo'lishi zarur. Shu ma'noda, gender tenglik nafaqat siyosiy yoki ijtimoiy tamoyil, balki inson kapitalini rivojlantiruvchi, jamiyatni barqaror taraqqiyot sari yetaklovchi kuchli mexanizmdir. Oliy ta'lim tizimi esa bu mexanizmning markazida turadi.

Talaba-qizlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning milliy tajribasi va O'zbekistonda oliy ta'limda talaba-qizlarni himoya qilish mexanizmlari.

O'zbekiston hukumati tomonidan ayollar va qizlarni qo'llab-quvvatlash, ularning oliy ta'limga jalb qilinishi, shuningdek, ijtimoiy himoya va imkoniyatlarini kengaytirish borasida qator qonuniy va siyosiy chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Masalan, davlat portali ma'lumotiga ko'ra, oliy ta'lim muassasalarida STEM (fan, texnologiya, muhandislik, matematika) sohalarida qizlarning ishtirokini qo'llab-quvvatlash maqsadida maxsus tadbirlar tashkil etilmoqda: 2023 yil 29 noyabrda Birlashgan Millatlar Taraqqiyot Dasturi (UNDP) bilan hamkorlikda qizlar uchun “STEM ta'lim va kasblar” bo'yicha anjuman o'tkazilgan. Shuningdek, oliy ta'lim muassasalari kirish jarayonida gender bilan bog'liq statistikani kuzatishni joriy qilmoqda — masalan, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti (TATU) saytida ayollar ariza berish va qabul qilinishi ko'rsatkichlari monitoring qilinayotgani ta'kidlangan.

Quyidagi faktlar milliy kontekstdagi holatni yanada yaqqol ko'rsatadi:

«2022-yillarda qizlar oliy ta'limga kirishda va jalb qilinishda ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda, biroq STEM yo'nalishlarida hamon ulush past bo'lishda». [11]

Menimcha, bu mexanizmlar muhim bo'lsa-da, ular hali to'liq tizimlashtirilmagan — ya'ni, kirish imkoniyati va qo'llab-quvvatlash bor, lekin o'qish davomida raqobat, oilaviy majburiyatlar, stereotiplar kabi qo'shimcha to'siqlar hanuzgacha mavjud.

Talaba-qizlarning psixologik va ma'naviy qo'llab-quvvatlanish tizimi.

Talaba-qizlar uchun nafaqat o'qish jarayonidagi qo'llab-quvvatlash, balki psixologik, ijtimoiy va ma'naviy jihatdan ham tayyorlov zarur. O'zbekistonda “inklyuziv oliy ta'lim” kontseptsiyasi asosida muassasalarida tenglik, xilma-xillik va qo'llab-quvvatlash (EDI – Equality, Diversity, Inclusion) yo'nalishida ham ishlar olib borilmoqda. Masalan, “Inclusive University – Widening Access in Uzbekistan” dasturida oliy ta'lim muassasalariga kirish imkoniyatlari cheklangan guruhlar (shu jumladan qizlar) uchun strategiyalar ishlab chiqilgan. Shuningdek, milliy qonunchilik jihatdan ham qo'llab-quvvatlash ko'zda tutilgan — “Ayollar va oila masalalari bo'yicha” bir qator farmonlar qabul qilingan, gender ekspertiza, adolatli imkoniyatlar tamoyili ta'minlanmoqda. Biroq amaliyotda talaba-qizlar oilaviy majburiyatlar

(masalan, turmush qurish, homiladorlik, farzand tarbiyasi) bilan birga yuritmoqdalar va ta’lim davomida bu holatlar ularning akademik faolligiga salbiy ta’sir qilishi mumkin. Menimcha, bunday psixologik va ma’naviy qo’llab-quvvatlash — mentorlik, tarmoq yaratish, oilaviy va kasbiy rolga tayyorlash shaklida tizimli bo’lishi zarur. Ayollar yetakchiligi va ijtimoiy faolligini rivojlantirishga qaratilgan dasturlar.

O’zbekistonda ayollar yetakchiligi va ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan dasturlar ham yo’lga qo’yilmoqda. Masalan, davlat axborotida aytilishicha, “O’zbekiston 2030” rivojlanish strategiyasida ayollar va qizlar faolligini oshirish ustuvor yo’nalishlardan biri ekanligi belgilangan. Ta’lim muassasalarida ayollar va qizlar uchun maxsus stipendiya, grant va imtiyozli kreditlar ham joriy qilinmoqda

— shu bilan birga, oliy malaka oshirish dasturlari ayollar uchun bepul yoki imtiyozli sharoitlarda bo’lmoqda. Ammo, menimcha, yetakchilik lavozimlari va ilm-tadqiqot sohalarida ayollarning ishtiroki hanzgacha cheklangan. Bu borada, oliy ta’lim muassasalarida ayollarni ilmiy faoliyatga jalb qilish, mentor-mentee dasturlarini kengaytirish va oilaviy-kasbiy yo’nalishda balansni ta’minlash muhimdir.

Talaba-qizlarni ijtimoiy qo’llab-quvvatlashda mavjud muammolar va to’siqlar.

O’zbekiston oliy ta’lim tizimida talaba-qizlarni ijtimoiy qo’llab-quvvatlash yo’nalishida so’nggi yillarda sezilarli ijobiy o’zgarishlar kuzatilayotgan bo’lsa-da, amaliyotda hali ham bir qator tizimli muammolar va ijtimoiy to’siqlar mavjud. Ushbu to’siqlar qizlarning ta’limdagi ishtiroki, o’z salohiyatini ro’yobga chiqarishi va professional faoliyatda muvaffaqiyatga erishishida sezilarli darajada ta’sir ko’rsatmoqda.

Birinchidan, gender stereotiplari hali ham jamiyatda keng tarqalgan bo’lib, ko’plab oilalar qizlarning oliy ta’lim olishini, ayniqsa, texnik yoki aniq fanlar yo’nalishlarini tanlashini rag’batlantirmaydi. UNESCO (2023) hisobotida qayd etilishicha, Markaziy Osiyo mamlakatlarida, shu jumladan O’zbekistonda, texnika va muhandislik yo’nalishidagi talabalarning atigi 28 foizini ayollar tashkil etadi [12]. Bu holat, bir tomondan, tarixan shakllangan an’anaviy qarashlar, ikkinchi tomondan esa, o’quv muassasalarida gender neytral yondashuv yetarlicha tatbiq etilmaganidan dalolat beradi.

Ikkinchidan, psixologik bosim va ijtimoiy kutilmalar ko’plab talaba-qizlarni o’z yo’lini mustaqil tanlashdan to’xtatmoqda. Oila yoki jamiyat bosimi ostida erta turmush qurish, o’qishni tashlab ketish, yoki “ayolning o’rni – oilada” degan stereotiplar hanzgacha mavjud. O’zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi ma’lumotiga ko’ra, 2024-yilda respublika bo’yicha o’qishni turli sabablarga ko’ra yarim yilda tashlab ketgan talabalarning 62 foizini aynan qizlar tashkil etgan [13].

Uchinchidan, moddiy va ijtimoiy qo’llab-quvvatlash tizimi hamon yetarlicha kompleks emas. Talaba-qizlar uchun mo’ljallangan stipendiyalar soni ko’payayotgan bo’lsa-da, ular barcha ehtiyojni qoplamaydi. Qishloq joylardan

kelgan yoki ijtimoiy himoyaga muhtoj qizlar uchun yotoqxona, transport, oziq-ovqat va o’quv vositalari xarajatlari muhim to’siq bo’lib qolmoqda. World Bank (2023) tahlillarida aytilishicha, O’zbekistonda ayollar uchun oliy ta’lim olishdagi iqtisodiy to’siqlar ularning ishtirokini o’rtacha 20–25 foizga kamaytiradi [14].

To’rtinchidan, o’quv muhitidagi gender sezgirlik yetishmasligi ham dolzarb muammo. Ba’zi holatlarda ayol talabalarga nisbatan diskriminatsion munosabat, masalan, “ayol o’qituvchi yoki tadqiqotchi bo’lishi qiyin” degan qarashlar saqlanib qolgan. Shu sababli, qizlar o’z fikrini erkin bildirishda, loyiha va tadbirlarda faol ishtirok etishda sustlik qilishi mumkin.

British Council (2022) tadqiqotida qayd etilishicha, universitetlarda gender sezgirlikka oid trening va siyosat mavjud bo'lmagan muhitlarda ayollar ishtiroki 40 foizga kamayadi [15].

Beshinchidan, mentorlik va yetakchilik tizimining sustligi ham muhim masalalardan biri. G'arb universitetlarida har bir ayol talaba uchun mentor, psixolog yoki akademik murabbiy tayinlanadi. O'zbekistonda esa bu tizim endigina shakllanmoqda. Natijada, qizlar o'qish davrida kasbiy yo'nalishni tanlash, vaqtni boshqarish yoki oilaviy hayot bilan o'qishni muvozanatlashtirishda amaliy yordamdan mosuvo qolishmoqda.

Menimcha, bu muammolarning ildizi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy- madaniy omillarda ham yotadi. Gender tenglik faqat qonun yoki siyosat bilan emas, balki madaniyat, qadriyatlar va ta'lim mazmuni orqali shakllanadi. Shuning uchun ham oliy ta'lim muassasalarida gender masalalarini o'quv dasturlariga integratsiya qilish, professor-o'qituvchilarni gender yondashuvga o'rgatish, psixologik maslahat markazlarini kengaytirish va o'zaro hurmat muhitini yaratish — bu sohada real natija beradigan amaliy choralar bo'ladi.

Xulosa. Oliy ta'lim tizimida talaba-qizlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va ularni oilaviy hayotga tayyorlash masalasi nafaqat O'zbekiston uchun, balki butun dunyo bo'yicha dolzarb mavzu hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oliy ta'limda ayollar uchun teng imkoniyat yaratish, ularni psixologik, ijtimoiy va ma'naviy jihatdan qo'llab-quvvatlash jamiyatning barqaror rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. O'zbekiston misolida so'nggi yillarda qizlar oliy ta'limga kirishda sezilarli yutuqlarga erishmoqda, biroq STEM yo'nalishlarida ishtirok kam, rahbarlik va ilmiy faoliyatga jalb qilish cheklangan, psixologik va iqtisodiy qo'llab-quvvatlash tizimi to'liq ishlamayapti. Shu bois, oliy ta'lim muassasalari talaba-qizlarni nafaqat akademik jihatdan, balki ijtimoiy va oilaviy hayotga tayyorlash bo'yicha tizimli strategiyalarni joriy qilishi muhimdir.

Xalqaro tajribalar ko'rsatadiki, mentorlik dasturlari, yetakchilik kurslari, psixologik qo'llab-quvvatlash, hamkorlik loyihalari va xalqaro almashinuvlar ayollarning akademik va kasbiy salohiyatini oshirishda samarali vositalardir.

Ushbu tajribalarni O'zbekistonga moslashtirish orqali oliy ta'lim tizimida gender tenglikni mustahkamlash, talaba-qizlarni faol va mustaqil shaxs sifatida shakllantirish mumkin.

Shu bilan birga, muvaffaqiyatli qo'llab-quvvatlash tizimi uchun quyidagi tavsiyalar muhim:

1. Mentorlik va yetakchilik dasturlarini kengaytirish;
2. Ta'lim jarayonida gender sezgirligini oshirish;
3. Universitetlar va xalqaro tashkilotlar o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish;
4. Ijtimoiy-psixologik qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish;
5. Natijalarni monitoring qilish va baholash tizimini yo'lga qo'yish.

Xulosa qilib aytganda, talaba-qizlarni qo'llab-quvvatlash va ularni oilaviy hayotga tayyorlash nafaqat insoniy va ijtimoiy adolat, balki iqtisodiy va madaniy rivojlanish uchun strategik ahamiyatga ega. Bu borada amalga oshiriladigan tizimli chora-tadbirlar O'zbekistonni gender tenglik va oliy ta'lim sifatini oshirish bo'yicha xalqaro maydonda muvaffaqiyatli mamlakatlar qatoriga olib chiqishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. British Council. (2023). Gender Equality in Higher Education: Maximising Impacts. London: British Council. <https://www.britishcouncil.org/research-insight/gender-equality-higher-education-maximising-impacts>
2. Arxiv.org. (2020). Gender Differences in Academic Self-Efficacy Among University Students. <https://arxiv.org/abs/2003.06006>
3. Frontiers in Education. (2024). Barriers to Women’s Leadership in Higher Education: Global and National Perspectives. <https://www.frontiersin.org/journals/education/articles/10.3389/feduc.2024.1485395/full>
4. Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. (2024). Talabalarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha statistik ma’lumotlar. <https://edu.uz>
5. The Diplomat. (2022). Closing the Gender Gap in Uzbekistan’s Universities. <https://thediplomat.com/2022/08/closing-the-gender-gap-in-uzbekistans-universities>
6. Government of Uzbekistan. (2023). Gender Equality in Education Activities. https://gov.uz/en/edu/activity_page/gender_equality
7. Tashkent University of Information Technologies (TUIT). (2023). Gender Equality Programs. <https://tuit.uz/en/gender-equality-2023>
8. WIUT Conference. (2024). Inclusive University – Widening Access in Uzbekistan. https://conference.wiut.uz/images/documents/Eng_Inclusive_University_Good_Practice_Guide_13022024p.pdf
9. UNESCO. (2022). Gender Equality in Education: Concepts and Policies. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381754>
10. UN CEDAW. (1979). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/>
11. World Bank. (2023). Gender Equality and Economic Growth. Washington, DC: World Bank. <https://worldbank.org>
12. NASPA. (2023). Center for Women in Higher Education Leadership. <https://www.naspa.org/division/center-for-women>
13. Times Higher Education. (2023). Low-Cost Ways to Support Women Academics. <https://www.timeshighereducation.com/campus/lowcost-ways-support-women-academics>
14. UNESCO IESALC. (2025). Promoting Gender Equality in Higher Education: UNESCO IESALC’s Commitment. <https://www.iesalc.unesco.org/en/articles/promoting-gender-equality-higher-education-unesco-iesalcs-commitment-sdg-5-international-womens-day>
15. UzEmbassy.lv. (2023). O‘zbekiston 2030 Rivojlanish Strategiyasi va Ayollar Faolligi. <https://uzembassy.lv/uzbekistan-news/72>